

УДК 82-312.6(821.131.1):82.09
DOI <https://doi.org/10.32838/2710-4656/2021.6-3/17>

Семенець О. С.

Таврійський національний університет імені В. І. Вернадського

Федоренко Т. О.

Таврійський національний університет імені В. І. Вернадського

«ЧИ ЦЕ ЛЮДИНА?» ПРИМО ЛЕВІ: ІНТЕРТЕКСТУАЛЬНИЙ ВИМІР ТВОРУ

Наукова стаття присвячена аналізу твору італійського письменника, поета, есеїста та перекладача Прімо Леві «Чи це людина?» з погляду оприявлення у ньому різних видів інтертекстуальності. Автобіографічна оповідь письменника описує приблизно рік перебування головного героя – оповідача в Аушвіці, час, який вкоренився у голові Прімо Леві як «пекло» на землі. Актуальність обраної теми зумовлена продуктивністю для досліджень інтертекстуальних студій як таких, що дозволяють встановити міжтекстові зв'язки у межах художнього дискурсу, розширити можливість для інтерпретації нового художнього тексту і побачити закодовані сенси. Спираючись на дослідження М. Бахтіна, Ю. Крістевої, Н. Тамарченка та інших, автори статті відштовхуються від класифікації інтертекстуальних зв'язків Ж. Женетта, Н. П'єге-Гро та Н. Фатєєвої, розглядаючи власне інтертекстуальність і метатекстуальність, присутні у романі Прімо Леві «Чи це людина?». У ході аналізу було виявлено, що, окрім алюзії і ремінісценцій до біблійних (Вавилонське стовпотворіння) та міфологічних (Одіссея, Поліфем тощо) сюжетів і образів, окреме місце у творі займають непоодинокі цитування з «Божественної комедії» Данте, а саме різних Пісень «Пекла» (Пісні III, VI, XXI, XVIII, XXVI). Розглядаючи цитати з атрибуцією і без атрибуції, імпліцитні цитати та метатекстуальну інтертекстуальність, виражену в коментованому переказі / цитуванні уривків із двадцять шостої Пісні «Пекла», автори статті доходять висновку, що Прімо Леві не випадково апелює до свого легендарного співвітчизника, авторитетність предтексту якого не викликає сумнівів ні в кого. Таким чином, не лише окремі цитати з «Пекла», а весь текст цього розділу «Божественної комедії» Данте стає інтенційною і рецептивною продуктивною стратегією письменника, оскільки дозволяє створити текст про дантівське Пекло на землі – концентраційні табори Голокосту.

Ключові слова: інтертекстуальність, Прімо Леві, «Чи це людина?», «Божественна комедія» Данте, цитата, алюзія, метатекстуальність.

Постановка проблеми. Починаючи з 50-х рр. ХХ ст. і дотепер триває процес осмислення наслідків Другої світової війни та Голокосту. Ізраїльський історик І. Бауер стверджував, що «пам'ять про Голокост необхідна, щоб наші діти ніколи не були жертвами, катами або байдужими спостерігачами». Серед письменників, які увічнили пам'ять про ті страшні для всього людства події, таких як Анна Франк, Марта Холл Келлі, Джон Бойн, Крістіна Хігер, Ліза Пайпер, Джонатан Літтел, слід назвати ім'я італійського письменника, поета, есеїста та перекладача Прімо Леві (1919–1987 рр.). Хімік за освітою, учасник антифашистської організації «Справедливість і свобода», він став в'язнем Аушвіцу (Моновіц-Буна), де провів більше 11 місяців і який покинув 27 січня 1945 р. з тими небагатьма, кому вдалося вижити там. Його перу серед інших належать

твори «Чи це людина?», «Перемир'я», «Періодична система», «Затонулі і врятовані» – автобіографічні оповіді, які виникли, за словами автора, тому що «потреба розповісти «іншим», поділитися з «іншими» набула серед нас, до визволення і після нього характеру безпосереднього, бурхливого імпульсу, що іноді пересиливав інші засадничі потреби; книжка ця була написана для того, щоб задовольнити цю потребу, а отже, із метою внутрішнього визволення» [4, с. 8]. Сьогодні через кризу гуманістичних ідеалів, поширення військових конфліктів і зростання різних проявів нетерпимості у суспільстві дослідження творчого доробку Прімо Леві й інших літописців Голокосту стає надзвичайно актуальним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Незважаючи на те, що книги Прімо Леві перекладені багатьма мовами, отримали визначні нагороди

(премії Камп'єлло, Стрега, Віареджо, Фельтрі-неллі) та неодноразово екранізовані, українська читацька аудиторія лише починає своє знайомство із творчим доробком видатного в'язня Аушвіцу (у 2017 р. у Видавництві Старого Лева вийшла в українському перекладі перша його книга «Чи це людина?»). Серед літературознавчих розвідок, присвячених творчості Прімо Леві, маємо поодинокі рецензії, відгуки та нечисленні статті, зосереджені більше на постаті автора та загальнолюдських цінностях і слабкостях у контексті Голокосту. Ґрунтовні ж літературознавчі дослідження, присвячені творчому доробку П. Леві на українських наукових теренах, досі відсутні, тоді як на Заході вони становлять достатньо вагомий обсяг (М. Діні, М. Дора, Дж. Ролі, Ф. Віценті, Д. Агамбен, Л. Айзенштат, І. Булатовський, Н. Дарсвелідзе, Б. Дубін та ін.).

Залучення до аналізу поетикальних особливостей роману в «Чи це людина?» методологічного апарату теорії інтертекстуальності (Ю. Крістева, Ж. Женетт, Н. П'єге-Гро, Н. Фатєєва та інші) дозволяє глибше зануритися у текст твору, віднайти приховані сенси, встановити причини інтертекстуальних відсилок до текстів попередніх епох, по-новому прочитати цей автобіографічний твір літописця Голокосту.

Постановка завдання. Під оптику нашого дослідження потрапляє твір Прімо Леві «Чи це людина?» у розрізі інтертекстуальних студій. Основні задачі, які ми перед собою ставимо: виділити й означити термінологічний апарат нашого дослідження, опрацювавши фундаментальні та найновіші дослідження з теорії інтертекстуальності; виділити найбільш оприявлені у тексті досліджуваного нами твору інтертекстуальні зв'язки та маркери інтертекстуальності; спробувати встановити характер і задачі такої інтертекстуальності, її свідомий/несвідомий характер.

Виклад основного матеріалу. Поняття інтертекстуальності, введене Ю. Крістевою [3] у літературознавчий обіг, є надзвичайно продуктивним для означення міжтекстових зв'язків і включення будь-якого художнього тексту до «міжпохального діалогу культур», до своєрідного акту «метакommунікації» (П. Х. Топор [8]). У роботі «Поетика: словник актуальних термінів і понять» за редакцією Н. Д. Тамарченка, інтертекстуальність визначається як «1) властивість, що приписується двом або більше текстам, які семантично пов'язані між собою через механізм цитування; 2) принцип текстопобудови, в основі якого лежить опосередкований цитуванням зв'язок одного тексту з іншим або іншими текстами» [5, с. 79].

Ж. Женетт у своїй роботі «Полімпсести: література у другому ступені» [10] виділяв такі види інтертекстуальності: власне інтертекстуальність, паратекстуальність, метатекстуальність, гупертекстуальність та архітекстуальність. Н. П'єге-Гро [6] поглибила класифікацію Ж. Женетта, яка базується на міжтекстових зв'язках співприсутності та похідності, категорією імпліцитності/експліцитності зв'язків. Російська дослідниця Н. Фатєєва, виводячи власну типологію інтертекстуальних елементів і міжтекстових зв'язків, відштовхується від думки про дещо загальний характер класифікацій П. Топора та Ж. Женетта, пропонуючи у своїй роботі «Інтертекст у світі текстів: Контрапункт інтертекстуальності» [9] більш широку типологію. У її основі лежить класифікація Ж. Женетта, доповнена і розширена підходами П. Топора й І. Смирнова, як вона сама зазначає. Згадані нами типології інтертекстуальності не є вичерпними, оскільки теоретичне осмислення суголосся текстів у межах художнього дискурсу досі триває і, як бачимо, дає плідне поле для подальших дискусій.

Твір Прімо Леві «Чи це людина» («Se questo è un uomo») був написаний у 1947 р. та спочатку опублікований невеличким накладом всього 2 500 примірників у маленькому видавництві Франко Антонічеллі, однак, незважаючи на схвальні відгуки, популярності не набув. На думку самого автора, це було пов'язане з тим, що «у ті суворі повоєнні часи люди не надто хотіли повертатися пам'яттю до тих болісних років, які тільки недавно скінчилися» [4, с. 227]. У 1958 р. після публікації тексту видавництвом «Ейнауді» Прімо Леві прокинувся знаменитим. Саме з виходом цієї книги дослідники пов'язують введення у широку суспільну свідомість проблематики таборів масового знищення, страшного досвіду в'язнів концентраційних таборів і взагалі Голокосту. Це автобіографічна оповідь, котра, на думку автора, «нічого не додає – якщо йдеться про жаскі подробиці – до того, що вже знають читачі цілого світу на болісну тему таборів знищення. Вона була написана не для того, щоб сформулювати ще більше звинувачень; у ній радше містяться фактичні дані для неупередженого вивчення деяких сторін людської душі» [4, с. 7].

На нашу думку, у контексті вищесказаного Прімо Леві актуальним стає дослідження проявів інтертекстуальності у творі «Чи це людина?», оскільки вони, «відсилаючи до текстів попередніх епох, провокують реінтерпретацію останніх, і тим самим збагачують читацькі уявлення про них»

[5, с. 79]. Розглянемо цитати й алюзії, наявні у романі П. Леві «Чи це людина?».

Ж. Женетт відносить цитати й алюзії до власне інтертекстуальності, Н. П'єге-Гро відносить цитату до інтертекстуальних зв'язків співприсутності двох текстів в одному, вважаючи її «емблематичною формою інтертекстуальності, оскільки вона дозволяє безпосередньо спостерігати, яким чином один текст включається в інший» [6, с. 84] та «мінімальною формою інтертексту» [6, с. 84]. Прімо Леві широко послуговується цитуванням. Цитує він «Божественну комедію» італійського середньовічного поета Данте Аліг'єрі. Його цитати з Дантівського «Пекла» експліцитно марковані, обов'язково виділені графічно. Н. Фатєєва відносить такі цитати до цитат із чіткою атрибуцією і тотожним відтворенням [9, с. 122] або до цитат без атрибуції [9, с. 126]. В. Ларбо в «Під заступництвом Св. Ієроніма» зазначає: «Сам факт, що цей вірш, ця взята в лапки фраза, потрапляють у текст звідкілясь здалеку, розширює розумові горизонти, окреслені мною навколо читача. Цитування нагадує заклик або нагадування, воно допомагає зав'язати розмову з читачем, у голові якого вся Поезія, вся скарбниця літератури, що металльно воскресає у пам'яті, вступаючи у зв'язок із моїм власним твором» (Larbaud V. *Sous l'invocation de saint Jérôme. Idem. Technique*. Paris: Gallimard, 1946, цитується за Н. П'єге-Гро [9, с. 86]). Слід зазначити, що така цитата легко ідентифікується читачем, однак її потрактування (вибір автором цитованого фрагменту, його обсяги, контекст тощо) вимагають від читача неабияких зусиль і дозволяють читачеві розширити горизонти сенсу цитати.

Розглянемо приклади цитування Прімо Леві Данте. У першому ж розділі роману «В дорозі», де описується як «італійський громадянин єврейської раси» [4, с. 10], тобто Прімо Леві, разом з іншими 650 італійськими євреями був відправлений до Аушвіцу. З ешелону смерті до концтаборів Буна-Моновіц і Біркенау потрапили лише 125 осіб, інших «просто безслідно проковтнула ніч» [4, с. 18]. Наприкінці розділу виринає цитата з Данте. Пекло Пісня III, 111 «Біда вам, поторочі!»¹, яка відсилає нас до слів дантівського Харона, перевізника до царства мертвих. Це суттєво розширює і поглиблює сприйняття кінцівки цього розділу, бо апелює до всієї Пісні III, де Данте з Вергілієм прямують до Пекла. «Крізь мене входять до осель боління, // Крізь мене входять до плачів без ліку, // Крізь мене входять згибли

покоління» [Данте. Пекло Пісня III, 1–3], «Надії збавтесь, як сюди ступили» [Данте. Пекло Пісня III, 12] – ці рядки стають наче написом над пунктом розподілу приречених на смерть, які щойно покинули «локомотив, що віз нас усіх у смерть» [4, с. 19], звідкіля сильніші потраплять у табори як робітники, а слабші – у газові камери. Рядки із «Чи це людина?», у яких Прімо Леві розповідає, як прощалися родичі, як дехто намагався знайти і взяти свій багаж, лаявся і плакав, легко зіставити з дантівськими «Там зойків, стогонів, ридань, докорів / була беззоряна темнота повна, / і я з жалю плачем не раз їм вторив. / У різних мовах туга невгамовна, / слова скорботи, викрики скажені / і скарга, то хрипка, то дзвінкомовна» [Данте. Пекло Пісня III, 29–35], однак цю цитату з Данте слід віднести до цитати без атрибуцій, бо використовується вона з часткою «не»: «Він (охоронець – О. С., Т. Ф.) вмикає кишеньковий ліхтарик, але не волає «Біда вам, поторочі!», а натомість ввічливо розпитує нас одного по одному, німецькою і якоюсь мішаною мовою, чи нема в нас грошей або годинника, щоб йому віддати – нам вони все одно більше не знадобляться. <...> це така невеличка приватна ініціатива нашого харона» [4, с. 20]. Це своєрідна гра з читачем з боку Прімо Леві, він наче закодовує цитату, примушує шукати приховані сенси в апелюванні до Дантівського Харона. Н. Арутюнова вважає, що «із психологічної позиції те, що передує запереченню, характеризується як металне зіставлення уявлень, з погляду дискурсу – як предтекст, із комунікативного погляду – як ініціальне висловлювання (репліка співрозмовника)» [1, с. 183]. Лапки дають можливість впізнати цитату, а її потрактування стає ширшим. Дантівський Харон був суворим і справедливим, і Вергілій пояснив його тяжкий характер своєму учневі так: «оті, що в гніві Божому вмирають, / з усіх країв зійшлись на цій толоці; / і річку перетнути поспішають: / небесне підгання їх правосуддя, / тому вони в страху часу не гають. / Не з добродесних душ це велелюддя; / тож розумієш, чом Харон лютився, / звідкіль його усе те слово-блуддя» [Данте. Пекло Пісня III, 122–129]. Прімо Леві свого охоронця називає «харон» (з маленької літери), наче протиставляючи за ремеслом подібних героїв, однак харону Прімо Леві байдуже на людей, що «і так летять вниз» [4, с. 20], він не замислюється над тим, чи заслужили ці люди такої долі, чи справедливе їхнє знаходження тут, він лише хоче нажитися з них. І хоча ззовні табори смерті і все, що відбуватиметься далі з Прімо і його побратимами в Аушвіці і справді

¹ Тут і далі «Божественна комедія» Данте цитується у перекладі М. Стріхи

нагадуватиме Дантівське Пекло, в'язні, на противагу дантівським мешканцям Пекла, опинились там просто так, через «тисячолітню лють» [4, с. 17] німців. Саме тому стає зрозумілим, чому дантівські душі волали, кричали, бісилися, бо боялися правосуддя, а євреї Прімо Леві, більше не маючи страху [4, с. 17], мовчали, не розраховуючи навіть на справедливий суд.

У другому розділі книги «На дні» теж зустрічаються цитати з «Божественної комедії»: на початку розділу й у його кінці.

Вже на початку розділу, описуючи місце їх попереднього утримання, Прімо Леві пише: «Це – пекло. Нині, у наші дні, пекло якраз таким і має бути – велика, порожня кімната, ми, втомлені стоять, і кран, з якого крапає вода, але пити її не можна, і ми чекаємо, що трапиться щось безперечно жакливе, але нічого не трапляється і не трапляється нічого ще довго. Як тут можна думати? Думати неможливо – ми немов уже мертві» [4, с. 21–22], і далі «німець курить і дивиться крізь нього, немов він прозорий» [4, с. 22], «ми почувась поза світом» [4, с. 23], «ми досягли дна» [4, с. 27], «нерухливі ляльки з самих кісток» [4, с. 31] і т. д. Загалом у розділі описується перші 15 днів життя Прімо у концтаборі, тобто «на дні» [4, с. 41]. Розповідаючи про заборони табірної життя, а заборонено було все, оповідач говорить: «Якщо ми хочемо тут вижити, мусимо відразу добре зрозуміти: “Затям: Лиця Святого тут не видко, / не Серкьо це, й купатись тут непросто!”» [4, с. 31]. Остання фраза – це дослівна цитата з пісні XXI «Пекла» (48–49). Це цитата з атрибуцією, чітко маркована і дослівно відтворена. Нагадаємо, що Пісня XXI оповідає про відвідини Данте з Вергілієм п'ятого рову, де в чанах смоли варилися хабарники, а продовження прямої мови чортів є: «І не показуйся понад смолою, / коли від нас дістать не хочеш хльосту» [Данте. Пекло. Пісня XXI, 50–51]. Разом зі своїм невідтвореним у тексті продовженням вона ілюструє не лише повсякчасні заборони, що існували у таборі, безправ'я в'язнів і безпідставні знущання всіх із усіх, але і має подвійний сенс, адже у процитованому Прімо Леві уривку з Данте міститься алюзія до Лиця Святого, що є шанованим у Луцці давнім візантійським розп'яттям Христа з чорного дерева. Таким чином письменник наче натякає, що Бог покинув це місце назавжди й очиститися від бруду табірної буття майже неможливо. Окрім цього, на нашу думку, цитування рядків із Пісні XXI у наступному ж розділі після апелювання до Пісні III може також мати певний сенс, наче констатація, що за перші

15 днів адаптаційного періоду в таборі головний герой-оповідач пройшов не одне коло пекла.

У кінці розділу наче ненароком виринає алюзія до Пісні VI «Божественної комедії», яка описує третє коло Пекла «де вічний дощ, важкий і нестерпучий, / не слабшає ніколи й не вщухає. / Вода каламутна і снігу тучі / із градом разом крають там темноту, / і їх приймає в себе ґрунт смердючий» [Данте. Пекло. Пісня VI, 8–12], де «люд, який всотало те болото» [Данте. Пекло. Пісня VI, 15], де «порожнечі з обрисами тіла» [Данте. Пекло. Пісня VI, 36]. Прімо Леві закінчує свій розділ, характеризуючи свій стан, пише: «Через 15 днів прибуття я відчуваю звичний для цих місць хронічний голод, голод, невідомий вільним людям, який спричиняє нічні страхіття і таїться в усіх членах наших тіл; <...> Штовхаю вагони, копаю лопатою, мокну під дощем, тремчу від вітру; саме моє тіло вже не моє; у мене роздутий живіт і вихудлі кінцівки, обличчя вранці набрякле, а ввечері – запале» [4, с. 42]. Таким чином, порівнюючи себе з Чакко, який «через ганебний гріх – живіт неситий, / тому мене й мордує ця клоака» [Данте. Пекло. Пісня VI, 53–54], письменник наче іронізує над постійним бажанням їсти, яке супроводжувало всіх ув'язнених, малює своє власне третє коло Пекла концентраційних таборів Другої світової війни.

Зрештою, найбільш насиченою відсилками до Данте стає розділ «Пісня Улісса» (тут, до речі, востаннє П. Леві цитує Данте), у якому письменник намагається за годину навчити італійської мови Піколо Жана саме на прикладі XXVI Пісні Пекла «Божественної комедії» Данте. На початку головний герой-оповідач коротенько і швидко намагається пояснити Жану «хто такий Данте. Що таке «Божественна комедія». <...>. Як влаштоване Пекло, що таке справедлива відплата» [4, с. 144]. Потім іде цитування уривків, іноді одного рядка через прогалини у пам'яті та поспіх («спливає у пам'яті якийсь непотрібний фрагмент» [4, с. 145]), із Пісні XXVI, спроби перекласти ламаною французькою процитоване («бідолашний Данте і бідолашна французька мова» [4, с. 145]), знайти адекватний відповідник у французькій, щоб передати всю міць і сенс дантівського слова («*misi me*, «рушив», не те саме, що *je me mis*, «почав» – воно набагато сильніше і сміливіше, це розірвані ланцюги, це крок поза бар'єр, нам добре відомий цей імпульс» [4, с. 146]), роздуми над новими сенсами його рядків у актуальному контексті, спогади про батьківщину, навіяні піснею Одиссея. Н. Фатєєва, поглиблюючи

класифікацію Ж. Женетта, говорить про імпліцитну й експліцитну метатекстуальність, відносячи до першої категорії цитати, алюзії, заголовки, епіграфи як «текст про текст» [9, с. 142], а до другої – перекази, варіації, дописування чужого тексту, інтертекстуальні ігри із предтекстами як «текст в тексті про текст» [9, с. 142]. У випадку з «Піснею Улісса» маємо поєднання різних видів імпліцитної й експліцитної метатекстуальності. Так цитування вибіркове й уривчасте, мають місце «загравання» з читачем на кшталт: «але я не пам'ятаю, чи це йде раніше чи пізніше» [4, с. 146], «*Lo lume era di sotto della luna*» чи щось подібне; а що було до того?.. Поняття не маю» [4, с. 147]. Така гра із читачем змушує звернутися до предтексту, до цитованої пісні, щоб чітко відновити її зміст. Переказ теж має місце: «І про подорож, зухвалу подорож поза Геркулесові стовпи, як це не сумно, мушу розповідати прозою – просто святотатство» [4, с. 146]. Але найцікавішим, на нашу думку є варіації на тему предтексту, тобто коли один або декілька його рядків стають поштовхом для розгортання нового тексту, стимулюють рецептивну діяльність автора для продукування нових сенсів у своєму творі, відштовхуючись від заданої предтекстовими рядками теми. Наприклад: «Затримую Піколо, конче необхідно, щоб він почув, він обов'язково мусить зрозуміти оце – *come altrui piacque* – “так Хтось звелів” – поки ще не пізно, завтра він чи я можемо загинути або ніколи більше не побачитись, я мушу йому це ска-

зати, пояснити все про Середньовіччя, роз'яснити цей такий природний для людини, необхідний, а все ж неочікуваний анахронізм, і ще дещо, щось грандіозне, що я сам лише тепер збагнув у хвилинному осяянні – може, якраз у цьому криється причина нашої долі, нашого перебування нині тут...» [4, с. 148–149]. Тобто слова Одисея із дантівського Пекла спровокували продуктивну читацьку рецепцію у самого Прімо Леві, а ремінісценція у назві розділу «Пісня Улісса» значно розширює інтертекстуальне поле, дозволивши залучити сюди весь масив літературних інтерпретацій міфологічного образу Одисея, починаючи від Гомера та закінчуючи сьогоденням. Транспонування цілого міфологічного сюжету про мандри Улісса додому на новий контекст митарств в'язнів по таборам смерті сприяє творенню неоміфу.

Висновки і пропозиції. Отже, розглянувши твір Прімо Леві «Чи це людина?» із позиції наявних у ньому інтертекстуальних зв'язків, ми дійшли висновку, що найпоширенішим у творі є цитування «Божественної комедії» Данте. Використовуючи майже весь арсенал можливих міжтекстових зв'язків (цитати з атрибуцією і без, алюзії та ремінісценції, інтертекстуальні ігри з читачем, перекази, варіації та тему першотекста), Прімо Леві по-новому прочитує твір видатного Данте, залучає читача до транстекстуального прочитання свого твору, до співавторства, до продуктивної читацької рецепції, щоб глибше зрозуміти велику трагедію ХХ століття – Голокост.

Список літератури:

1. Арутюнова Н. Д. Феномен второй реплики, или О пользе спора. *Логический анализ языка. Противоречивость и аномальность текста*. Москва, 1990.
2. Данте Алиг'єри. Божественна Комедія: Пекло / пер. М. Стріха. Львів : Видавництво «Астролябія», 2017. 352 с.
3. Кристева Ю. Бахтин, слово, диалог и роман. *Французская семиотика: От структурализма к постструктурализму*. Москва, 2000. С. 427–457.
4. Леві П. Чи це людина?: роман / переклад з італ. М. Прокопович. Львів : Видавництво Старого Лева, 2017. 272 с.
5. Поэтика: слов, актуал. терминов и понятий / гл. науч. ред. Н. Д. Тмарченко. Москва : Издательство Кулагиной; Intrada, 2008. 358 с.
6. Пьеге-Гро Н. Введение в теорию интертекстуальности / пер. с фр. ; общ. ред. и вступ. ст. Г. К. Косикова. Москва : Издательство ЛКИ, 2008. 240 с.
7. Теория литературы : учебное пособие : в 2 т. / под ред. Н. Д. Тмарченко. Т. 1: Н. Д. Тмарченко, В. И. Тюпа, С. Н. Бройтман. Теория художественного дискурса. Теоретическая поэтика. Москва : Изд-ский центр «Академия», 2004. 512 с.
8. Тороп П. Проблема интекста. *Труды по знаковым системам. XIV, Текст в тексте*. Тарту, 1981.
9. Фатеева Н. А. Интертекст в мире текстов: Контрапункт интертекстуальности. Москва : КомКнига, 2007. 280 с.
10. Genette G. *Palimpsestes: la littérature au second degré*. Paris: Éditions du Seuil, 1982. 468 p.

**Semenets O. S., Fedorenko T. O. “IF THIS IS A MAN?” BY PRIMO LEVI:
INTERTEXTUAL DIMENSIONS**

The article is dedicated to analysis of “If this is a man?” written by the Italian writer, poet, essayist and translator Primo Levi with an aim to identify different forms of intertextuality in this composition. The writer’s autobiography describes a year of the main character’s life in Auschwitz; a year that Primo Levi considers to be “hell on earth”. Relevance of the chosen topic is determined by productivity for research of intertextual studies as such that allow to determine the connection between texts within artistic discourse, broaden possibilities for interpretation of the new literary text and see the coded meanings. Authors of the article lean on researches conducted by M. Bakhtin, J. Kristeva, N. Tamarchenko and others and use the intertextual connections classifications suggested by G. Genette, N. Piégay-Gros and N. Fateyeva. In their scientific research they examine intertextuality and metatextuality in Primo Levi’s novel “If this is a man?”. During the analysis process it has been revealed that apart from the allusions to and reminiscences of Biblical (the Tower of Babel) and mythological (Odyssey, Polyphemus) stories and characters, numerous quotations from Dante’s “Divine Comedy”, especially the Inferno cantos (Canto III, VI, XXI, XVIII, XXVI) take up a special place in the composition. When examining the quotes with and without attribution, implicit quotations and metatextual intertextuality, written in a form of narration with comments or extracts quotation from “Inferno” Canto XXVI, authors of the article come to a conclusion that it is no accident that Primo Levi appeals to his legendary compatriot, whose authority of pre-text is not questionable. Thus, not only separate quotations from “Inferno”, but the whole text of this Dante’s Divine Comedy section becomes author’s intentional and receptively productive strategy, as it allows to create a composition about Dante’s “hell on earth” – Nazi concentration camps.

Key words: intertextuality, Primo Levi, “If this is a man?”, Dante’s “Divine Comedy”, quotation, allusion, metatextuality.